

Konkurences padome

Inkasācijas pakalpojumu tirgus uzraudzība

Noslēguma ziņojums

01.12.2014.
Rīga

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	3
Kopsavilkums	4
1. Inkasācijas pakalpojums	7
1.1. Tiesiskais regulējums	7
1.2. Inkasācijas pakalpojuma posmi (cikls)	9
2. Konkrētais tirgus	11
2.1. Konkrētās preces tirgus.....	11
2.1.1. Inkasācijas pakalpojuma pieprasījuma aizstājamība	11
2.1.1.1. Inkasācijas pakalpojuma aizstājamības iespējas	11
2.1.1.2. Kritēriji, izvēloties inkasācijas pakalpojumu sniedzēju	12
2.1.1.3. Iespējas pārorientēties uz citu inkasācijas pakalpojumu sniedzēju.....	13
2.1.1.4. Klientu grupas.....	13
2.1.2. Inkasācijas pakalpojuma saņemšanas uzsākšana	14
2.1.2.1. Inkasācijas pakalpojuma piedāvājuma aizstājamība.....	15
2.1.2.2. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanas uzsākšana.....	16
2.1.2.3. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana	17
2.1.2.4. Inkasācijas pakalpojuma nodrošināšanas izmaksas	18
2.1.2.5. Konkrētās preces tirgus Uzraudzības ietvaros	18
2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus.....	19
2.2.1. Inkasācijas pakalpojuma pieprasījuma aizstājamība	19
2.2.1.1. Inkasējamo objektu atrašanās vieta	19
2.2.1.2. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēja izvēle ārpus Latvijas.....	19
2.2.2. Inkasācijas pakalpojuma piedāvājuma aizstājamība	20
2.2.2.1. Skaidras naudas apstrādes centru atrašanās vietas.....	20
2.2.2.2. Iespējas paplašināt esošos un izveidot jaunus skaidras naudas apstrādes centrus	20
2.2.2.3. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus Uzraudzības ietvaros	20
2.3. Konkrētais tirgus Uzraudzības ietvaros	21
3. Konkurences stāvokļa novērtējums inkasācijas pakalpojumu tirgū.....	22
3.1. Tirgus dalībnieki, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus Latvijā	22
3.2. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēju noslēgtie līgumi	23
3.3. Apjoms un tirgus sadalījums	24
Secinājumi.....	27

IEVADS

- (1) Konkurences padome ('KP') 11.10.2013. uzsāka Inkasācijas pakalpojumu tirgus uzraudzību ('Uzraudzība').
- (2) Uzsākot Uzraudzību, tika izvirzīts mērķis apzināt konkurences situāciju inkasācijas pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas teritorijā, identificēt tirgus dalībniekus, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus, noteikt to tirgus daļas un izvērtēt to tirgus varu. Papildus tika izvirzīts mērķis pārbaudīt, vai inkasācijas pakalpojumu sniedzēju un banku līgumos nav ietverti līdzīgi konkurenci ierobežojoši noteikumi, kādus Lietuvas konkurences tiesību uzraugošā iestāde konstatēja Lietuvas drošības dienesta G4S, kā arī Lietuvas trīs lielāko banku (Swedbank, SEB banka un DNB banka) darbībā, jo gan Lietuvas konkurences iestādes par aizliegtu vienošanos sodītās bankas, gan G4S darbojas arī Latvijā.
- (3) Atbilstoši izvirzītajam mērķim, Uzraudzības ietvaros izvērtēts normatīvais regulējums, kas attiecināms uz inkasācijas pakalpojumu tirgu, identificēti inkasācijas pakalpojuma cikla galvenie posmi, definēti konkrētās preces un ģeogrāfiskie tirgi, apzināti inkasācijas pakalpojumu tirgus dalībnieki, novērtēta konkurences situācija inkasācijas pakalpojumu tirgū un esošās tirgus barjeras, izvērtēti inkasācijas pakalpojumu sniedzēju noslēgto līgumu nosacījumi ar bankām par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, kā arī aprēķinātas inkasācijas pakalpojumu sniedzēju tirgus daļas banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgū.
- (4) Uzraudzības ietvaros KP izvērtēja konkurences situācija inkasācijas pakalpojumu tirgū laika periodā no 2011.gada janvāra līdz 2014.gada aprīlim.
- (5) Lai aizsargātu tirgus dalībnieku intereses, ziņojuma publiskojamā versijā nav iekļauta Uzraudzības ietvaros iegūtā un analizētā informācija, kurai piešķirts ierobežotas pieejamības statuss.

KOPSAVILKUMS

- (6) Uzraudzības ietvaros aplūkots inkasācijas pakalpojums, uz kuru attiecināmas atsevišķas Apsardzes darbības likuma normas (tajā skaitā prasība saņemt licenci inkasācijas apsardzes veikšanai), kā arī 11.11.2008. Ministru kabineta noteikumi Nr.930 „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi” un Ministru kabineta 09.02.2008. noteikumi Nr.61 „Kārtība, kādā izsniedz caurlaides pasta pārvadātāju transportlīdzekļiem, inkasācijas transportlīdzekļiem un Valsts kancelejas transportlīdzekļiem, ar kuriem nogādā valdības pasta sūtījumus”.
- (7) Skaidras naudas inkasācija ir pakalpojumu kopums, kas sastāv no vairākiem posmiem un kopā veido inkasācijas pakalpojumu ciklu. Pirmajā inkasācijas pakalpojuma cikla posmā inkasācijas pakalpojumu sniedzējs veic skaidras naudas savākšanu no klienta. Otrajā cikla posmā tiek veikta skaidras naudas līdzekļu transportēšana uz skaidras naudas apstrādes centru. Trešajā posmā skaidra nauda tiek apstrādāta skaidras naudas apstrādes centrā. Ceturtajā posmā tiek veikta skaidras naudas uzglabāšana, ieskaitīšana klienta bankas kontā, transportēšana uz klienta norādītu galamērķi.
- (8) Klientus, kam nepieciešami inkasācijas pakalpojumi, iespējams iedalīt divās galvenajās grupās - Bankas¹ un pārējie klienti (mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības uzņēmumi, valsts iestādes, u.c.), kam kādā Bankā ir atvērts konts, jeb Bankas Klienti. Katrai no klientu grupām nepieciešams atšķirīgs pakalpojuma apjoms. Ņemot vērā ievērojamo Bankas Klientu skaitu, KP pieejamo resursu ietvaros nebija iespējams apzināt un iegūt informāciju no visiem Banku Klientiem, bet tika izvēlēti vairāki lielākie Banku Klienti un izvērtēti to līgumu nosacījumi, kas noslēgti ar inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem.
- (9) Uzraudzības ietvaros pamatā tika apzinātas 18 (astoņpadsmit) Bankas, noskaidrojot no tām informāciju par skaidras naudas inkasācijas pakalpojumu no pieprasījuma puses, kā arī apkopojot datus par izdevumiem, kas Bankām radušies, iepērkot skaidras naudas inkasācijas pakalpojumu.
- (10) Ņemot vērā Banku sniegto informāciju, inkasācijas pakalpojumus Latvijā 2014.gada sākumā Bankām sniedz septiņi inkasācijas pakalpojumu sniedzēji², no kuriem lielākā daļa savus pakalpojumus piedāvā arī Banku Klientiem. No iepriekš minētajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem tika iegūta informācija par skaidras naudas inkasācijas pakalpojumu no piedāvājuma puses. Papildus tika pieprasīti arī to noslēgtie līgumi ar Bankām par skaidras naudas inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, lai izvērtētu šo līgumu nosacījumus.

Konkrētās preces tirgus

- (11) No pieprasījuma puses inkasācijas pakalpojums ne ar vienu citu pakalpojumu nav aizstājams un klienti nav ieinteresēti paši veidot savu iekšēju dienestu un algot darbiniekus nepieciešamo inkasācijas pakalpojumu nodrošināšanai, jo inkasācija nav saistīta ar klientu pamata komercdarbību un potenciāli radītu

¹ Eiropas Savienībā vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī reģistrētās kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles, kam Latvijas Republikā ir tiesības veikt kredītiestādes darbību, saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1.panta pirmās daļas 4.punktu un 3.pantu

Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37426>

² AS „G4S Cash Handling Services”, SIA „Evor Inkasācija”, SIA „Eurocash1 Latvia”, AS „Citadele Banka”, SIA „Drošības Birojs”, SIA „Vital Security”, SIA „Zitars-J”

papildu izdevumus. Izņēmums ir AS „Citadele Banka”, kas uztur iekšēju inkasācijas pakalpojumu dienestu, nodrošinot ar inkasācijas pakalpojumiem gan savas kā Bankas vajadzības, gan Bankas Klientu vajadzības.

- (12) Izvēloties inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, klientiem būtiska ir pakalpojuma cena, tomēr nozīmīgi ir arī citi faktori, tajā skaitā inkasācijas pakalpojumu sniedzēja reputācija, pieredze, resursi, apdrošinātājs. Cenu par inkasācijas pakalpojumu palielinājuma gadījumā klienti izvērtētu pamatojumu un tiktu lemts par iespējamu pāriešanu pie cita inkasācijas pakalpojumu sniedzēja, kurš atbilstu konkrētā klienta prasībām.
- (13) Klientam ir samērā viegli uzsākt sadarbību ar kādu no inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem, kā arī pastāv iespēja izvēlēties jebkuru inkasācijas pakalpojumu sniedzēju. Klienti var vienlaicīgi noslēgt līgumus arī ar vairākiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem un izvēlēties, no kura faktiski iepirkt inkasācijas pakalpojumus. Klientam ir samērā viegli izbeigt sadarbību, laužot līgumu un, pēc nozares ekspertu norādītā, trīs līdz desmit dienu laikā sākt saņemt inkasācijas pakalpojumus no cita inkasācijas pakalpojumu sniedzēja bez īpašas pielāgošanās.
- (14) No piedāvājuma puses būtiski ir ņemt vērā, ka, lai uzsāktu inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, nepieciešami samērā lieli finansiālie ieguldījumi, lai izveidotu atbilstošu materiāltehnisko bāzi (speciāli aprīkotas automašīnas, sakaru līdzekļi, vadības un skaidras naudas apstrādes centrs u.c.), īpaši apmācītu darbiniekus, iegādātos apdrošināšanu, kas sedz ar inkasācijas pakalpojumu saistītus riskus. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka lielākās inkasācijas pakalpojuma izmaksas ir personāla tiešās izmaksas (40-70%), kam seko izmaksas par transportu (13-20%), materiāltehnisko nodrošinājumu (4-20%) un apdrošināšanu (3-10%).
- (15) Tā kā materiāltehniskā bāze inkasācijas pakalpojumu sniegšanai ir samērā specifiska, tad, pārtraucot inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, komersantam ir jāreķinās ar to, ka inkasācijas pakalpojumā izmantotos resursus daļēji ir iespējams izmantot arī citās jomās vai pārdot. Tomēr būtiski ir saprast, vai, piemēram, speciāli aprīkotas skaidras naudas apstrādes centrus un automašīnas būtu ekonomiski pamatoti izmantot kā vienkāršas noliktavu telpas vai pārvietošanās līdzekli. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanā izmantotajiem resursiem (arī tādiem, kurus nav iespējams pielāgot citu pakalpojumu sniegšanai, piemēram, naudas skaitīšanas un viltojumu atpazīšanas tehnikai) eksistē otrreizējais tirgus, tajā skaitā arī ārpus Latvijas robežām. Papildus, izbeidzot inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, jāreķinās ar darbinieku iesaistīšanu citā darbā vai darba līguma uzteikšanu.

Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

- (16) Vērtējot pieprasījuma pusi, secināms, ka klientu pieprasījums pēc inkasācijas pakalpojumiem ir atkarīgs no tā, kur atrodas inkasējamie objekti. Klientiem, kas savu komercdarbību veic ne vien Rīgā, bet arī ārpus tās, ir būtiski inkasācijas pakalpojumu saņemt Latvijas reģionos. Tā kā cena par inkasācijas pakalpojumu ir atkarīga arī no inkasējamā objekta atrašanās vietas, tad daļa klientu Latvijas reģionos ir izvēlējušies sadarboties ar inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem, kuriem attiecīgajā reģionā ir skaidras naudas apstrādes centrs un attiecīgi cena ir zemāka nekā, piemēram Rīgā, kurā skaidras naudas apstrādes centri ir praktiski

visiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem. Klienti pamatā izvēlas inkasācijas pakalpojumu sniedzējus, kas reģistrēti Latvijā.

- (17) No piedāvājuma puses būtiskas ir inkasācijas pakalpojumu sniedzēja skaidras naudas apstrādes centru atrašanās vietas, kas atkarīgas no inkasācijas pakalpojumu sniedzēja lieluma (apkalpojamo klientu objektu daudzuma), kā arī no Latvijas Bankas filiāļu atrašanās vietas, lai atvieglotu skaidras naudas pārvešanu no/uz Latvijas Bankas filiālēm. Palielinoties pieprasījumam pēc inkasācijas pakalpojumiem, inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka paplašināt jau esošu skaidras naudas apstrādes centru būtu vieglāk un lētāk, nekā izveidot to pilnīgi no jauna, ņemot vērā nepieciešamās specifiski aprīkotās telpas un iekārtas. Nozares eksperti norāda, ka jauna skaidras naudas apstrādes centra izveide atmaksātos gadījumā, ja būtiski pieaugtu klientu (šo klientu objekti, ko nepieciešams inkasēt) skaits kādā konkrētā reģionā, jo šādā gadījumā ietaupītos transporta un darbinieku laika resursi.

Konkrētais tirgus Uzraudzības ietvaros

- (18) Uzraudzības ietvaros definēti sekojoši konkrētie tirgi - Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā un Bankas Klientu skaidrās naudas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā. Konkrētās preces tirgu iespējams iedalīt arī sīkāk, aplūkojot atsevišķi gan dažādus inkasācijas pakalpojuma posmus, gan inkasācijas pakalpojumu saņēmēju grupas (piemēram, tirdzniecības uzņēmumi, pakalpojumu sniedzēji, valsts un pašvaldību iestādes), gan Latvijas Republikas teritoriju (piemēram, dažādu reģionu ietvaros, lielāko pilsētu ietvaros). Pamatā Uzraudzības ietvaros tika analizēta iegūtā informācija un dati par Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgu Latvijas Republikas teritorijā.

1. INKASĀCIJAS PAKALPOJUMS

1.1. Tiesiskais regulējums

- (19) Laika posmā līdz 01.01.2005. skaidrās naudas inkasācija bija uzņēmējdarbības veids, kuras veikšanai juridiskajām personām bija noteikti uzņēmējdarbības ierobežojumi un nepieciešama speciāla atļauja (licence). Ar Latvijas Bankas 17.07.2003. lēmumu Nr.104/11 apstiprinātie „Skaidrās naudas inkasācijas licencēšanas noteikumi”³ (‘Latvijas Bankas noteikumi Nr.104/11’) noteica kārtību, kādā Latvijas Banka izsniedz vai anulē licenci skaidrās naudas inkasācijai, kā arī prasības inkasācijas veikšanai.
- (20) Sākotnēji licenci skaidrās naudas inkasācijas darbību veikšanai varēja saņemt tikai Latvijas Republikā reģistrētas komercbankas un ārvalstu banku filiāles. Pēc grozījumu izdarīšanas Latvijas Bankas noteikumos Nr.104/11 tika paplašināts inkasācijas pakalpojumu sniedzēju loks, ļaujot saņemt licences arī citiem komersantiem. 13.01.2005. Latvijas Bankas noteikumi Nr.104/11 zaudēja spēku un netika aizstāti ar citu regulējumu, kā rezultātā pašlaik atsevišķa licence inkasācijas pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama. Arī inkasācijas pakalpojuma definīcija nevienā no Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem nav atrodama.
- (21) Tomēr inkasācija ir saistīta ar fizisku vērtību (skaidras naudas) transportēšanu no vērtību saņemšanas vietas uz vērtību piegādes vietu, ko nodrošina bruņoti, speciāli ekipēti un apmācīti apsardzes komersanta darbinieki, izmantojot īpaši aprīkotu transportu. Tādējādi uz inkasācijas pakalpojumu sniegšanu attiecināmas Apsardzes darbības likuma⁴ atsevišķas normas, kurās izvirzīti nosacījumi ‘inkasācijas apsardzes’ darbības veikšanai kā vienam no apsardzes pakalpojumu veidiem.⁵
- (22) Apsardzes komersants apsardzes darbību var uzsākt pēc speciālās atļaujas (licences) saņemšanas,⁶ kurā norādīti apsardzes pakalpojuma veidi, kurus apsardzes komersanti ir tiesīgi sniegt⁷, tajā skaitā inkasācijas apsardze. Speciālo atļauju (licenci) izsniedz Valsts policija, un tā ir derīga apsardzes darbības veikšanai visā Latvijas Republikas teritorijā.⁸
- (23) Inkasācijas apsardzi apsardzes komersants īsteno, izmantojot apsardzes vadības centru, kas aprīkots ar globālās navigācijas sistēmu (‘GPS’), dodot iespēju nepārtraukti sekot inkasācijas apsardzes transportlīdzekļa atrašanās vietai un regulāri uzturēt sakarus ar bruņotiem apsardzes darbiniekiem, kuri veic inkasācijas apsardzi. Inkasācijas apsardzes pakalpojums ietver arī konsultāciju sniegšanu par iepriekš minētajiem jautājumiem.⁹
- (24) Apsardzes darbības likumā arī atrodamas normas saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. pieņemto regulu Nr.1214/2011 par euro skaidras

³Latvijas Banka 17.07.2003. ar lēmumu Nr.104/11 apstiprināja „Skaidrās naudas inkasācijas licencēšanas noteikumus” Pieejami: <http://likumi.lv/doc.php?id=77645>

⁴ Apsardzes darbības likums Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=264785>

⁵ Turpat (3.apnta pirmās daļas 4.punkts)

⁶ Turpat (6.panta pirmajā daļā)

⁷ Turpat (6.panta otrā daļā)

⁸ Turpat (6.panta trešā daļā)

⁹ Turpat (3.panta piektā daļā)

naudas profesionāliem pārrobežu autopārvadājumiem starp euro zonas dalībvalstīm ('Regula Nr.1214/2011')¹⁰, kas stājās spēkā 29.11.2012, ieviešanu Latvijā.

- (25) Regula Nr.1214/2011 uzliek pienākumu izsniegt pārrobežu skaidras naudas pārvadājumu atļauju un izveidot dalībvalstīs vienotu galveno valsts kontaktpunktu, kuram skaidras naudas pārvadājumu uzņēmumi, kas veic uzņēmējdarbību citās dalībvalstīs, var iesniegt pieteikumus, lai saņemtu pārrobežu skaidras naudas pārvadājumu atļauju saviem skaidras naudas pārvadājumu apsardzes darbiniekiem.¹¹ Pārrobežu skaidras naudas pārvadājumu atļauja uzņēmumam piešķir tiesības veikt euro skaidras naudas pārrobežu pārvadājumus starp iesaistītajām Eiropas Savienības dalībvalstīm saskaņā ar Regulā Nr.1214/2011 paredzētajiem nosacījumiem¹², un to izsniedz, tās darbību aptur, kā arī atļauju anulē un attiecīgo prasību izpildes kontroli nodrošina Valsts policija.¹³
- (26) Euro skaidras naudas pārrobežu autopārvadājumus var veikt apsardzes darbinieks, kas atbilst Regulas Nr.1214/2011 5.panta prasībām, ja to ir apliecinājusi Valsts policija, izsniedzot apsardzes komersantam pārrobežu skaidras naudas pārvadājumu atļauju, vai par to paziņojusi atļaujas darbības laikā, un apsardzes komersants ir izsniedzis apsardzes darbiniekam nodarbinātā apliecību, tajā papildus norādot, ka apsardzes darbiniekam atļauts veikt euro skaidras naudas pārrobežu autopārvadājumus.¹⁴
- (27) Sākotnēji, izstrādājot Apsardzes darbības likumprojektu, bija paredzēts iekļaut tajā arī termina „inkasācijas apsardze” skaidrojumu, nosakot, ka tā ir skaidras naudas saņemšana, pārvadāšana un nodošana.¹⁵ Likumprojekta „Apsardzes darbības likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā)¹⁶ skaidrots, ka „inkasācijas apsardzes” terminu būtu nepieciešams ieviest, jo inkasācijas apsardzi paredzēts izdalīt kā atsevišķu apsardzes pakalpojuma veidu, paredzot arī atsevišķu speciālo atļauju (licenci) un prasības šāda pakalpojuma sniegšanai. Saeimas Juridiskais birojs ierosināja izslēgt “inkasācijas apsardzes” definīciju no Apsardzes darbības likumprojekta vai arī precizēt tās saturu, jo “inkasācijas apsardzes” jēdziena skaidrojums vairāk atbilst jēdziena „inkasācija” skaidrojumam. Precizējumi netika izdarīti, tādējādi Apsardzes darbības likumā nav atrodama nedz ‘inkasācijas’, nedz ‘inkasācijas apsardzes’ definīcija.
- (28) Uz apsardzes darbības (inkasācijas apsardzes) veikšanu attiecas arī 11.11.2008. Ministru kabineta noteikumi Nr.930 „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi”¹⁷, kas, tajā skaitā, nosaka licences izsniegšanas un anulēšanas

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. pieņemto regula Nr.1214/2011 par *euro* skaidras naudas profesionāliem pārrobežu autopārvadājumiem starp *euro* zonas dalībvalstīm

Pieejama: <http://www.l2d.lv/leul.php?i=15895>

¹¹ Turpat (6.panta 5.punkts)

¹² Turpat (4.panta 4.punkts)

¹³ Turpat (8.panta otrā daļa)

¹⁴ Turpat (17.panta pirmā daļa)

¹⁵ Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/3b7b47802ee3d0dec2257c7d0028ff95/\\$FILE/740_prez.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/3b7b47802ee3d0dec2257c7d0028ff95/$FILE/740_prez.pdf)

¹⁶ Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/2B91068995480BECC2257BAA00256722?OpenDocument#b>

¹⁷ 11.11.2008. Ministru kabineta noteikumi Nr.930 „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi”

kārtību, dublikāta un atkārtotas licences izsniegšanas kārtību, kā arī prasības, kas komersantam jāpilda licences darbības laikā.

- (29) 18.09.2014. Valsts Sekretāru Sanāksmē izsludināts Ministru kabineta noteikumu projekts „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi” (‘Noteikumu projekts’)¹⁸, kas aizstās 11.11.2008. Ministru kabineta noteikumus Nr.930 „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi”. Saskaņā ar Noteikumu projektu, lai saņemtu speciālo atļauju (licenci) fiziskās apsardzes pakalpojumu sniegšanai, komersantam paredzēta prasība pieņemt darbā par apsardzes darbiniekiem vismaz sešas personas, kuras saņēmušas apsardzes sertifikātu.
- (30) Noteikumu projektā speciālās atļaujas (licences) saņemšanai inkasācijas apsardzes pakalpojumu sniegšanai komersantam būs jāiesniedz dokumenti, kas apliecinātu inkasācijas apsardzei paredzēto transportlīdzekļu aprīkošanu ar banknošu konteineru ar intelektisko banknošu neitralizācijas sistēmu un marķējumu ar apzīmējumu, kas informētu par šāda banknošu konteineru esamību. Par speciālo atļauju (licenci) inkasācijas apsardzes pakalpojumu sniegšanai paredzēta valsts nodeva 3000 *euro*.
- (31) Savukārt saskaņā ar Ministru kabineta 09.02.2008. noteikumu Nr.61 „Kārtība, kādā izsniedz caurlaides pasta pārvadātāju transportlīdzekļiem, inkasācijas transportlīdzekļiem un Valsts kancelejas transportlīdzekļiem, ar kuriem nogādā valdības pasta sūtījumus”¹⁹ 3.punktu Valsts policija izsniedz caurlaides transportlīdzekļiem, ar kuriem veic skaidras naudas inkasāciju, kas šo transportlīdzekļu vadītājiem dod tiesības darba uzdevumu pildīšanas laikā neievērot apstāšanās un stāvēšanas noteikumus un ceļa zīmju „Braukt aizliegts”, „Mehāniskajiem transportlīdzekļiem braukt aizliegts” un „Kravas automobiļiem braukt aizliegts” prasības.
- (32) Uzraudzības ietvaros aplūkots inkasācijas pakalpojums, uz kuru attiecināmas Apsardzes darbības likuma normas, tātad arī prasība saņemt speciālo atļauju (licenci) inkasācijas apsardzes veikšanai, kā arī 11.11.2008. Ministru kabineta noteikumi Nr.930 „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi” un Ministru kabineta 09.02.2008. noteikumi Nr.61 „Kārtība, kādā izsniedz caurlaides pasta pārvadātāju transportlīdzekļiem, inkasācijas transportlīdzekļiem un Valsts kancelejas transportlīdzekļiem, ar kuriem nogādā valdības pasta sūtījumus”.

1.2. Inkasācijas pakalpojuma posmi (cikls)

- (33) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka nav iespējams sniegt standartizētu inkasācijas pakalpojumu klāstu, jo klientam var būt nepieciešams saņemt pielāgotu inkasācijas pakalpojumu. To apstiprina arī inkasācijas pakalpojumu saņēmēji.
- (34) Ikdienā inkasācijas pakalpojumu izmantošana ir būtiska komersantiem, kuru komercdarbība ir saistīta ar apjomīgiem skaidras naudas līdzekļiem, piemēram,

Pieejami: <http://likumi.lv/doc.php?id=183791>

¹⁸ 18.09.2014. Ministru Kabineta noteikumu projekts „Apsardzes darbības licencēšanas noteikumi”

Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40334148>

¹⁹ Ministru kabineta 09.02.2008. noteikumu Nr.61 „Kārtība, kādā izsniedz caurlaides pasta pārvadātāju transportlīdzekļiem, inkasācijas transportlīdzekļiem un Valsts kancelejas transportlīdzekļiem, ar kuriem nogādā valdības pasta sūtījumus” (3.punkts)

Pieejami: http://likumi.lv/doc.php?id=170589&version_date=09.02.2008

dažādi mazumtirdzniecības uzņēmumi, valsts iestādes, bankas. Klientus, kam nepieciešami inkasācijas pakalpojumi komercdarbības veikšanai, pamatā ir iespējams iedalīt divās galvenajās grupās, tas ir, Eiropas Savienībā vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī reģistrētās kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles, kam Latvijas Republikā ir tiesības veikt kredītiestādes darbību²⁰ ('Bankas'), un pārējie klienti.

- (35) Bankām sniegtie inkasācijas pakalpojumi raksturīgi ar apjomīgāku naudas summu inkasāciju un piegādi, bankomātu atlikumu uzraudzību un apkalpošanu. Ja klients ir Banka, tad skaidras naudas apstrādes centrā apstrādātā skaidras naudas krava tiek ievietota skaidras naudas glabātavā. Pēc tam, saskaņā ar Bankas norādījumu, attiecīgā naudas krava tiek nogādāta kādā no Bankas nodaļām, bankomātiem, komersantiem, kam Bankā atvērts norēķinu konts, Latvijas Bankai vai vesta uz lidostu „Rīga”.
- (36) Pārējos klientus, kam komercdarbības veikšanai nepieciešami inkasācijas pakalpojumi, sīkāk iespējams iedalīt sekojošās apakšgrupās, piemēram, valsts un pašvaldības iestādes, mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības uzņēmumi, degvielas uzpildes stacijas, ārstniecības iestādes un aptiekas, transporta pakalpojumu sniedzēji, pasažieru pārvadātāji, ražošanas uzņēmumi, pakalpojumu sniedzēji (ēdināšanas uzņēmumi, frizētavas, servisi, kinoteātri, atpūtas un izklaides centri, spēļu zāles, kazino, utt.) u.c. Ikvienam no iepriekš minētajiem klientiem, kam nepieciešami inkasācijas pakalpojumi, ir jābūt atvērtam kontam Bankā, kur iespējams ieskaitīt inkasētos skaidras naudas līdzekļus ('Bankas Klienti'). (Sīkāk par atsevišķām klientu grupām skatīt (53) līdz (58) rindkopu)
- (37) Uzraudzības ietvaros sīkāk izdalītas un aplūkotas divas klientu grupas, kam komercdarbības veikšanai nepieciešami inkasācijas pakalpojumi, proti, Bankas un Bankas Klienti, kuriem nepieciešams atšķirīgs pakalpojuma apjoms katrā no inkasācijas pakalpojuma cikla posmiem.
- (38) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji skaidro, ka izpratne par to, kas ietilpst inkasācijas pakalpojumā, lielā mērā saglabājusies no vēsturiskā regulējuma, proti, Latvijas Bankas noteikumiem Nr.104/11. Latvijas Bankas noteikumu Nr.104/11 3. punktā skaidras naudas inkasācija definēta kā „*uzņēmējdarbības veidā veikta Latvijas Republikā reģistrēto banku un ārvalstu banku filiāļu klientu skaidrās naudas savākšana, nogādāšana attiecīgajā kapitālsabiedrībā, apstrāde un glabāšanas drošības nodrošināšana līdz brīdim, kad skaidrā nauda tiek ieskaitīta klientu kontos bankā*”. Iepriekš minētās inkasācijas procesā veicamās darbības kopumā var tikt uzskatītas par pilnu inkasācijas pakalpojuma ciklu.
- (39) Tādējādi inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka inkasācijas pakalpojuma cikls sastāv no pakalpojumu kopuma, ko pamatā iespējams iedalīt četros galvenajos posmos:

1.*posms* - skaidras naudas savākšana no klienta;

2.*posms* - skaidras naudas transportēšana uz skaidras naudas apstrādes centru;

3.*posms* - skaidras naudas apstrāde skaidras naudas apstrādes centrā;

²⁰ Kredītiestāžu likums Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37426> (1.panta pirmās daļas 4.punkts un 3.pants)

4.posms - skaidras naudas uzglabāšana, ieskaitīšana klienta bankas kontā, transportēšana uz klienta norādītu galamērķi.

2. KONKRĒTAIS TIRGUS

- (40) Par konkrēto tirgu Konkurences likuma²¹ ('KL') 1.panta 4.punkta izpratnē uzskatāms konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu.

2.1. Konkrētās preces tirgus

- (41) Par konkrētās preces tirgu KL 1.panta 5.punkta izpratnē uzskatāms noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības.

2.1.1. Inkasācijas pakalpojuma pieprasījuma aizstājamība

- (42) No ekonomiskā viedokļa pieprasījuma aizstājamība ir visefektīvākais disciplinējošais spēks konkrētās preces piegādātājiem. Tirgus dalībnieks nevar būtiski ietekmēt pastāvošos preces realizācijas noteikumus, ja patērētāji ir spējīgi viegli pārorientēties uz citiem pieejamiem konkrētās preces aizstājējiem vai citiem piegādātājiem.²²

2.1.1.1. Inkasācijas pakalpojuma aizstājamības iespējas

- (43) Ņemot vērā inkasācijas pakalpojuma specifiku, šos pakalpojumus no pieprasījuma puses nav iespējams aizstāt ar citiem pakalpojumiem. Bankas un Bankas Klienti KP norādījuši uz interesi saņemt inkasācijas pakalpojumu no komersantiem, kas specializējušies tieši inkasācijas pakalpojumu sniegšanā un vienlaicīgi apkalpo vairākus klientus, jo tad pastāv iespēja optimizēt un efektīvāk izmantot resursus, piemēram, speciālo transportu, aprīkojumu, personālu. Lai Banka vai Bankas Klients pats uzsāktu veikt skaidras naudas inkasācijas pakalpojumos ietilpstošās darbības, nepieciešams ieguldīt ievērojamus naudas līdzekļus speciālā aprīkojuma iegādē vai nomā, kā arī piesaistīt kvalificētu personālu, kas ir lielā mērā finanšu ietilpīgs projekts, īpaši uzsākot šāda veida darbības.
- (44) Vairākas Bankas norādījušas, ka to pastāvēšanas vēsturē ir bijis laika posms, kad tām ir bijis savs iekšējais inkasācijas dienests (lielākajai daļai līdz 2004.gadam, dažām arī vēl nedaudz pēc tam, kad, lai veiktu inkasāciju, bija nepieciešama speciāla licence, ko varēja iegūt tikai Bankas). Tomēr, balstoties uz finanšu aprēķiniem (ārpakalpojuma izmantošanas izdevīgums) un ņemot vērā to, ka inkasācijas pakalpojumu sniegšana nav Bankas pamatdarbības veids, iekšējo inkasācijas dienestu darbība tikusi pārtraukta un netiek apsvērta iespēja to atjaunot. Vienīgā Banka, kas joprojām uztur atsevišķu iekšēju struktūrvienību inkasācijas pakalpojumu nodrošināšanai, ir AS „Citadele Banka”.

²¹ Konkurences likums Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=54890>

²² KP 'Vadlīnijas tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai' (5.lpp)
Pieejams:

<http://www.kp.gov.lv/documents/9e0f6a9db07173c16427adbad195d579f0ee5e15>

- (45) Arī citi KP aptaujātie Bankas Klienti, kas ikdienā izmanto inkasācijas pakalpojumus, norādījuši, ka iekšēja inkasācijas dienesta izveide nav pamatota, jo rastos finansiālās un administratīvās izmaksas, kas krietni pārsniegtu vēlamu rezultātu un novirzītu uzmanību no komersantu pamatdarbības, kas nav saistīta ar skaidras naudas inkasāciju.

2.1.1.2. Kritēriji, izvēloties inkasācijas pakalpojumu sniedzēju

- (46) Bankas un Bankas Klienti norāda, ka pārsvarā inkasācijas pakalpojumu sniedzējs tiek izvēlēts konkursa kartībā terminēta līguma noslēgšanai par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu. Izvēloties inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, vērā tiek ņemti sekojoši apsvērumi:
- a) iepriekšēja pieredze kādā no Baltijas valstīm, naudas apstrādes sistēmas savietojamība ar konkrētās Bankas attiecīgo sistēmu, reputācija, pakalpojumu sniegšanas ātrums, elastība, kvalitāte;
 - b) pieredze darbā ar bankomātu apkalpošanu, tintes kasēm, specifiskām slēdzenēm u.c.;
 - c) izmaksas saistībā ar inkasācijas pakalpojuma sniedzēja maiņu (piemēram, izmaiņas IT sistēmā), ja inkasācijas pakalpojumu sniedzējs tiek mainīts;
 - d) resursi un spēja aptvert plašu inkasējamo objektu tīklu un nodrošināt savlaicīgu to apkalpošanu (reģionālo naudas apstrādes centru vai skaidras naudas glabātuvju esamība);
 - e) inkasācijas pakalpojumu sniedzēja apdrošināšanas polise, kas sedz naudas zuduma risku par kopējo inkasācijas pakalpojuma sniedzēja turējumā esošo skaidras naudas kopsummu, gan dabas stihiju ietekmē, gan trešo personu vai darbinieku prettiesisku rīcību rezultātā, u.c.;
 - f) nodokļu parādu neesamība;
 - g) inkasācijas pakalpojuma cena (pati par sevi nav noteicošais kritērijs, bet ir būtiska un tiek vērtēta kompleksi saistībā ar efektivitāti un pakalpojumu klāstu, ko var sniegt inkasācijas pakalpojumu sniedzējs).
- (47) Saistībā ar cenu Bankas un Bankas Klienti norāda, ka cenu palielinājumam ir jābūt objektīvi pamatojamam, piemēram, degvielas cenu straujš augums, kvalificētu darbinieku trūkums, papildus drošības prasības naudas pārvadāšanai, citas prasību izmaiņas utml. Bankas un Bankas Klienti skaidro, ka iespējas mainīt inkasācijas pakalpojumu sniedzēju varētu tikt izskatītas gadījumā, ja inkasācijas pakalpojumu cenu pieaugumam nebūtu iespējams atrast pieņemamu pamatojumu.
- (48) Arī gadījumā, ja inkasācijas pakalpojumu sniedzējs ierosinātu palielināt samaksu par inkasācijas pakalpojumu, tad neatkarīgi no tā, cik procentuāli augstāka būtu piedāvātā cena, Banka un Bankas Klients apsvērtu iespēju pāriet pie cita inkasācijas pakalpojumu sniedzēja, kuram ir zemāka cena, ja vien šis cits pakalpojumu sniedzējs būtu atbilstošs izvirzītajām prasībām pakalpojumu sniegšanā.
- (49) Gadījumā, ja Banka vai Bankas Klients ietilpst kādā uzņēmumu grupā un darbojas vairākās valstīs, nereti inkasācijas pakalpojumu iepirkuma konkursi tiek

veikti vienlaicīgi dažādās valstīs. Līdz ar to attiecīgi tiek meklēts tāds pakalpojumu sniedzējs, kas var piedāvāt inkasācijas pakalpojumus vienlaicīgi dažādās valstīs par izdevīgāku cenu, ņemot vērā vairāku uzņēmumu grupā ietilpstošo uzņēmumu pakalpojumu izmantošanas apmērus.

2.1.1.3. Iespējas pārorientēties uz citu inkasācijas pakalpojumu sniedzēju

- (50) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka saskaņā ar noslēgto līgumu Banka vai Bankas Klients var atteikties no inkasācijas pakalpojuma, laužot līgumu un vienojoties ar jauno inkasācijas pakalpojumu sniedzēju. Jauna līguma saskaņošanai un noslēgšanai, inkasācijas materiālu nogādāšanai klienta inkasācijas objektos un klienta pārstāvju apmācīšanai ir nepieciešams laiks, kas nozares ekspertu vērtējumā ir trīs līdz desmit dienas, pēc kurām var sākt izmantot cita komersanta piedāvātos inkasācijas pakalpojumus.
- (51) Nozares eksperti norāda, ka gadījumā, ja tiek sniegts kvalitatīvs inkasācijas pakalpojums, inkasācijas pakalpojumu sniedzēji bieži netiek mainīti. Tomēr jāņem vērā, ka līgumi par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu tiek slēgti uz salīdzinoši īsu termiņu (piemēram, vienu gadu). Beidzoties šim laika periodam, tiek izvērtēta sadarbības turpināšana un jebkura no pusēm, iepriekš brīdinot otru, ir tiesīga līgumu vienpusēji uzteikt, ko praksē nereti klienti izmanto, veicinot klientu migrācijas biežumu. Pastāv arī iespēja savstarpēji vienoties par citu, pusēm izdevīgāku līguma izbeigšanas termiņu.
- (52) Inkasācijas pakalpojumi parasti ir vienveidīgi un neprasa īpašu pielāgošanos no klienta puses, ja pakalpojuma sniedzējs mainās. Drošības prasības, naudas pārvietošanas aprīkojums, noformēšana, pieņemšanas un saņemšanas procedūras dažādiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem ir līdzīgas, un to maiņa klientam normālos apstākļos nevar radīt grūtības. Arī KP aptaujātās Bankas un Bankas Klienti norāda, ka tie nav saskārušies ar problēmām, nolemjot uzteikt līgumu ar inkasācijas pakalpojumu sniedzēju.

2.1.1.4. Klientu grupas

- (53) Kā tas norādīts iepriekš (skatīt (34) līdz (37) rindkopu), klientus, kam nepieciešami inkasācijas pakalpojumi savas komercdarbības veikšanai, pamatā ir iespējams iedalīt divās galvenajās grupās, proti, Bankas un Bankas Klienti.
- (54) Bankas saistībā ar savu darbību nodala divu veidu inkasāciju:
- a) Bankas vajadzībām nepieciešamā inkasācija, kurā pamatā ietilpst bankas filiāļu inkasācija un bankomātu apkalpošana;
 - b) Bankas Klientu (komersantu, kuriem attiecīgajā bankā ir atvērta konts) vajadzībām nepieciešamā inkasācija, kurā pamatā ietilpst bankas klientu skaidrās naudas inkasācija un maiņas naudas piegāde.
- (55) Bankas vajadzībām nepieciešamā inkasācija var tikt izdalīti sekojoši procesi:
- c) skaidras naudas pieņemšana/ izsniegšana, naudas pārvadāšana no/ uz dažādiem objektiem (Latvijas Banka, lidosta „Rīga”, Bankas dažādas struktūrvienības, Bankas Klientu objekti u.c.);
 - d) skaidras naudas apstrāde (tajā skaitā naudas pārskaitīšana, šķirošana pa banknošu/ monētu nomināliem);

- e) skaidras naudas apkopošana pakās, sagatavošana pārvadāšanai un/ vai uzglabāšanai;
 - f) skaidras naudas uzglabāšana;
 - g) informācijas nosūtīšana Bankai par naudas plūsmu;
 - h) naudas plūsmas no/ uz Latvijas Banku plānošana;
 - i) grāmatojuma veikšana Bankas elektronisko norēķinu sistēmās.
- (56) Savukārt bankomātu apkalpošana ietver, tajā skaitā, bankomāta atvēršanu, iztukšošanu, uzpildīšanu, konstatēto konfiscēto bankas maksājumu vai citu karšu nodošanu, naudas apstrādi, tehnisko apkalpošanu, skaidrās naudas atlikumu uzraudzību un uzpildes plānošanu.
- (57) Bankas Klientu skaidras naudas inkasācijas pakalpojumā ietilpst:
- j) naudas pieņemšana no Bankas Klienta;
 - k) naudas pārvadāšana uz Bankas Klienta (vai atsevišķos gadījumos Bankas) norādītu vietu, piemēram, inkasācijas pakalpojumu sniedzēja skaidras naudas apstrādes centru/ glabātuvi, Latvijas Banku, lidostu „Rīga”, Bankas filiāli;
 - l) skaidras naudas apstrāde, tai skaitā naudas pārskaitīšana, šķirošana pa banknošu/ monētu nomināliem, apkopošana pakās, sagatavošana pārvadāšanai un/ vai uzglabāšanai;
 - m) naudas uzglabāšana līdz nodošanai Latvijas Bankai vai Bankai;
 - n) grāmatojumu veikšana Bankas elektronisko norēķinu sistēmā.
- (58) Maiņas naudas piegādes pakalpojumā tiek veikta maiņas monētu un banknošu piegāde Bankas Klientam kases norēķinu nodrošināšanai un tajā ietilpst:
- o) naudas apstrāde, tai skaitā naudas pārskaitīšana, šķirošana pa banknošu/ monētu nomināliem, apkopošana pakās, sagatavošana pārvadāšanai un/ vai uzglabāšanai;
 - p) naudas uzglabāšana līdz nodošanai Latvijas Bankai vai Bankai;
 - q) naudas pārvadāšana uz Bankas Klienta (vai atsevišķos gadījumos Bankas) norādītu vietu, piemēram, inkasācijas pakalpojumu sniedzēja skaidras naudas apstrādes centru/ glabātuvi, Latvijas Banku, lidostu „Rīga”, Bankas filiāli, Bankas Klienta objektu.

2.1.2. Inkasācijas pakalpojuma saņemšanas uzsākšana

- (59) Lai saņemtu inkasācijas pakalpojumu, jebkurš potenciālais klients vēršas pie inkasācijas pakalpojuma sniedzēja, kas savukārt noskaidro nepieciešamo pakalpojumu apjomu, kā arī citu informāciju par klientu, lai būtu iespējams uzsākt sadarbību. Informācijas apjomā, kas tiek pieprasīts no klienta, ietilpst, piemēram, uzņēmuma rekvizīti, uzņēmuma inkasējamo objektu skaits un adrese, vēlamais, vidējais inkasāciju skaits mēnesī, prognozējamo skaidras naudas

līdzekļu summa, kas tiks nodota inkasācijai mēnesī, inkasētās naudas struktūras aptuvenā attiecība procentos (cik naudas zīmes un cik monētas), vēlamās inkasācijas dienas un laiks, uzņēmuma kontaktpersonas.

- (60) Papildus viena no prasībām, ko inkasācijas sniedzējam nepieciešams noskaidrot, ir informācija par to, kādas bankas pakalpojumus inkasācijas pakalpojumu saņēmējs ir izmantojis līdz šim vai vēlas izmantot nākotnē, lai būtu informācija par inkasācijas pakalpojumu saņēmējam piesaistīto banku/ kontu, lai zinātu, kādu procedūru piemērot inkasācijas pakalpojuma sniegšanai. Bankas norāda, ka Bankas, kurā atvērt kontu, un inkasācijas pakalpojuma sniedzēja izvēle ir inkasācijas pakalpojumu saņēmēja ziņā.
- (61) Pēc nepieciešamās informācijas noskaidrošanas tiek sastādīts cenu piedāvājums un, ja tas puses apmierina, tad tiek parakstīts līgums par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu. Līguma noslēgšana par inkasācijas pakalpojuma sniegšanu vairumā gadījumu pati par sevi negarantē inkasācijas pakalpojumu sniedzējam, ka tas varēs sniegt inkasācijas pakalpojumus konkrētā apjomā. Līguma noslēgšana par inkasācijas pakalpojuma sniegšanu dod iespēju inkasācijas pakalpojumu saņēmējam pasūtīt inkasācijas pakalpojumu. Tātad priekšnoteikums, lai faktiski tiktu sniegti inkasācijas pakalpojumi, ir inkasācijas pakalpojuma saņēmēja rīkojums vai konkrēts pasūtījums.
- (62) Tātad pastāv iespēja, ka ticis noslēgts līgums par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, bet faktiski inkasācijas pakalpojums netiek sniegts. Klients var noslēgt arī vairākus līgumus par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu ar dažādiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem un izvēlēties, ar kuru no tiem sadarboties katrā konkrētā gadījumā, konkrētā Latvijas reģionā, nosūtot rīkojumu vai konkrētu pasūtījumu.
- (63) Sadarbības uzsākšanu ar valsts un pašvaldības iestādēm varētu izdalīt atsevišķi, jo līgumu slēgšana notiek publisko iepirkumu konkursu kārtībā. Ir gadījumi, kad arī citi potenciālie klienti rīko cenu aptaujas un privātus konkursus, kuros aicina piedalīties inkasācijas pakalpojumu sniedzējus.
- (64) Ņemot vērā Banku norādīto, Bankas Klientam ir iespēja izvēlēties jebkuru inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, tajā skaitā inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, ar kuru Banka nav noslēgusi līgumu par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu Bankai.

2.1.2.1. Inkasācijas pakalpojuma piedāvājuma aizstājamība

- (65) Nosakot konkrēto tirgu, piedāvājuma aizstājamība ir vērtējama tādos gadījumos, kad piedāvājums var mainīties tik pat efektīvi un ātri kā pieprasījums. Tas nozīmē, ka piegādātājiem, reaģējot uz nelielām un pastāvīgām izmaiņām relatīvajās cenās, būtu jāspēj pārorientēties uz citu preču piegādi vai preču piegādi citiem tirgiem pietiekami īsā laikā bez būtiska izmaksu vai riska palielinājuma.²³

²³ KP 'Vadlīnijas tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai' (5.lpp)
Pieejams:

<http://www.kp.gov.lv/documents/9e0f6a9db07173c16427adbad195d579f0ee5e15>

2.1.2.2. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanas uzsākšana

- (66) Kā tas iepriekš norādīts, tad uz inkasāciju pakalpojumu sniegšanu attiecināmas Apsardzes darbības likuma atsevišķas normas, kurās izvirzīti nosacījumi 'inkasācijas apsardzes' darbības veikšanai (skatīt (21) rindkopu). Potenciāli jebkurš apsardzes komersants, kas ieguvis speciālo atļauju (licenci) veikt 'inkasācijas apsardzi', var uzsākt inkasācijas pakalpojumu sniegšanu. Tomēr nozares eksperti norāda arī uz papildu prasībām, kuras ir būtiski izpildīt, lai uzsāktu inkasācijas pakalpojumu sniegšanu.
- (67) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka inkasācijas pakalpojumu sniegšanas uzsākšanai nepieciešama atbilstoša materiālā bāze. Piemēram, inkasācijas pakalpojumi tiek veikti ar automašīnām, kas parasti ir speciāli aprīkotas ar dažādām sakaru un drošības iekārtām (piemēram, globālās navigācijas sistēmu ('GPS'), trauksmes signalizāciju). Atkarībā no klienta darbības specifikas, pārvadājamās naudas daudzuma, apkalpošanas režīma un citiem apstākļiem, kas var ietekmēt cilvēku un naudas drošību, inkasācijas pakalpojumu sniegšanā izmantotās automašīnas var būt aprīkotas ar noteiktu bruņojumu.
- (68) Efektīvai pakalpojuma sniegšanai nepieciešams izveidot vadības centru, kam jānodrošina nepārtraukta sekošanas iespēja inkasācijas automašīnām un regulāra sakaru uzturēšana ar inkasantiem. Vadības centram jābūt aprīkotam ar datortehniku, kas nodrošina GPS monitoringa sistēmu, un sakaru līdzekļiem.
- (69) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēja naudas apstrādes centram jābūt aprīkotam ar naudas apstrādes tehniku – banknošu un monētu autentiskuma un derīguma pārbaudes, skaitīšanas, šķirošanas un iesaiņošanas iekārtām, kam jābūt sertificētām saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas un Eiropas Komisijas prasībām. Lai nodrošinātu Bankas Klientu naudas ieskaitīšanu kontos, nepieciešama pieeja Bankas maksājumu sistēmai pārskaitījumu nodrošināšanai.
- (70) Lai sniegtu inkasācijas pakalpojumu, darbā jāpieņem un jāapmāca personāls (gan apsardzes darbinieki - inkasenti, gan naudas apstrādes centra darbinieki). Apsardzes darbiniekiem ir jābūt ieguvušiem apsardzes sertifikātu un jābūt ieroča nēsāšanas atļaujai, tātad vērā jāņem arī Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likumā²⁴ noteiktās prasības. Apsardzes darbiniekiem jābūt arī atbilstoši ekipētiem (šaujamo ieroči, bruņu vestes, sakaru līdzekļi u.c.), kā arī nodrošinātiem ar speciālajiem līdzekļiem un sakaru līdzekļiem, jāapgūst atbilstošs programmnodrošinājums.
- (71) Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji veic tā rīcībā esošo vērtību, kas tiek izmantotas inkasācijas pakalpojumu sniegšanai, apdrošināšanu. Apdrošināmie riski ir naudas, seifu, iekārtu, automašīnu apdrošināšana, personu nelaimes gadījumu apdrošināšana, pakalpojumu sniedzēja civiltiesiskās atbildības apdrošināšana. Saistībā ar civiltiesisko apdrošināšanu, apdrošināšanas līguma prasības tiek noteiktas saskaņā ar 27.01.2009. Ministru Kabineta noteikumiem Nr.66 „Noteikumi par civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu apsardzes darbībā”.

²⁴ Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums. Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=221384>

- (72) Izvēloties apdrošinātāju, svarīgi ir, lai apdrošināšanas sabiedrība piedāvātu izdevīgākos nosacījumus, nosegtu visus ar darbības specifiku saistītos riskus, būtu uzticama un ar labu reputāciju, kā arī nepieciešamības gadījumā gatava operatīvi un elastīgi mainīt polises noteikumus. Tomēr vērā jāņem apstākļi, ka ne visas tirgū esošās apdrošināšanas sabiedrības piedāvā apdrošināt ar inkasāciju saistītos riskus.
- (73) Papildus inkasācijas pakalpojumu sniedzējam nepieciešams reģistrēties Latvijas Bankā kā skaidras naudas apstrādes iestādei saskaņā ar 2013. gada 16. septembra Latvijas Bankas noteikumu Nr.124 *"Euro banknošu un monētu apstrādes un laišanas otrreizējā apgrozībā noteikumi"* prasībām.
- (74) Uz to, cik viegli (vai tieši pretēji grūti) iespējams ienākt kādā konkrētā tirgū, norāda, tajā skaitā, apstākļi, vai pēdējo 3-5 gadu laikā tirgū ienācis kāds jauns tirgus dalībnieks (kurš pirms tam konkrētajā tirgū nav darbojies – piedāvājis savus pakalpojumus). 2012.gadā inkasācijas pakalpojumu sniegšanas tirgū Latvijā ienācis jauns tirgus dalībnieks SIA „EUROCASH1 Latvia”, kas arī pašlaik sekmīgi darbojas inkasācijas pakalpojumu tirgū. SIA „EUROCASH1 Latvia” norāda, ka inkasācijas pakalpojumu nodrošināšanas uzsākšanas termiņš lielā mērā ir atkarīgs no tā, cik ātri komersants veiks visus nepieciešamos sagatavošanās darbus, kas minēti iepriekš (iegūs licenci, apmācīs darbiniekus, iegādāsies materiāltehnisko nodrošinājumu utt.). Nozares eksperti norāda, ka inkasācijas pakalpojumu sniegšanu pēc būtības ir iespējams uzsākt pāris mēnešu laikā.

2.1.2.3. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana

- (75) Pieņemot lēmumu pārtraukt saņemt inkasācijas pakalpojumu, klientam par to savlaicīgi nepieciešams brīdināt (parasti – vienu mēnesi iepriekš), lai inkasācijas pakalpojumu sniedzējs varētu pārorganizēt inkasācijas maršrutus un varētu veikt citas organizatoriskas izmaiņas. Līdz ar to ir svarīgi noskaidrot, vai straujas klientu skaita samazināšanās gadījumā (vai arī pakalpojumu sniegšanas pārtraukšanas gadījumā) inkasācijas pakalpojumu sniegšanā izmantotos resursus iespējams pielāgot un izmantot citu pakalpojumu sniegšanai.
- (76) Faktiski resursus daļēji ir iespējams izmantot citās jomās (piemēram, citu apsardzes pakalpojumu veikšanai) vai pārdot. Skaidras naudas līdzekļu apstrādes centrus ir iespējams izmantot kā jebkuru citu telpu. Tomēr, ja telpa ir aprīkota ar būtiskiem aizsardzības līdzekļiem, tās izmantošana citos komercdarbības veidos būtu ekonomiski nepamatota.
- (77) Naudas skaitāmo tehniku pēc būtības nav iespējams pielāgot citu pakalpojumu sniegšanai, tomēr to ir iespējams pārdot. Sertificēta naudas skaitāmā tehnika (arī banknošu un monētu apstrādes iekārtas, piemēram, viltojumu vai nederīgo banknošu atpazīšanas iekārtas) ir realizējama otrreizējā tirgū, jo arī Banku pamata saimnieciskajā darbībā ir nepieciešams izmantot šādas iekārtas. Tāpat arī citiem pakalpojumiem var izmantot sakaru līdzekļus, kā arī bruņu vestes, ekipējumu, speciālīdzekļus, tehnisko nodrošinājumu (piemēram, datorus, klientu un rēķinu izrakstīšanas programmatūru u.tml.).
- (78) Autotransportu, kas nav speciāli pielāgots tieši inkasācijas vajadzībām, var izmantot jebkādu citu transporta pakalpojumu vajadzībām. Speciāli aprīkoto autotransportu var pārdot līdzīgiem pakalpojumu sniedzējiem. Šādam autotransportam eksistē otrreizējais tirgus arī ārpus Latvijas robežām. Speciāli

aprīkotu autotransportu pielāgot citu darbību veikšanai ir sarežģītāk, piemēram, tā pielāgošana kravu pārvadājumiem ir iespējama, bet jāskatās, vai pārbūves izdevumi būtu finansiāli izdevīgi.

- (79) Papildus jārēķinās ar darbinieku, kas saistīti ar inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, iesaistīšanu citā darbā vai darba līgumu uzteikšanu (inkasentiem, kasierēm, dispečeriem). Piemēram, inkasenti var strādāt arī par autovadītājiem vai apsardzes darbiniekiem (ja vien konkrētajā gadījumā ir šādu darbinieku vakances).

2.1.2.4. Inkasācijas pakalpojuma nodrošināšanas izmaksas

- (80) Inkasācijas pakalpojuma izmaksas galvenokārt ir saistītas ar nepieciešamo inkasācijas pakalpojuma apjomu, objekta specifiku, izvietojumu un atrašanās vietu, vienā reizē inkasējamās naudas summas apmēru un veidu (monētas vai banknotes), nepieciešamo apkalpošanas biežumu, iespēju objekta inkasāciju ieplānot jau kāda esoša maršruta ietvaros u.c. faktoriem.
- (81) Saistībā ar galvenajām izmaksu pozīcijām inkasācijas pakalpojumu sniedzēji norāda, ka lielāko daļu veido personāla tiešās izmaksas (darba algas, saistītie nodokļu maksājumi) un tās, atkarībā no katra konkrētā pakalpojumu sniedzēja sniegtās informācijas, veido aptuveni 40 līdz 70%. Transporta izmaksas (degviela, remonts, u.c.) ir aptuveni 13 līdz 20%. Inkasācijas pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo materiālu nodrošināšana (apsardzes telpu nodrošinājums, uniformas, iekārtu uzturēšana un apkope, u.c.) veido aptuveni 4 līdz 20%, savukārt apdrošināšana – aptuveni 3 līdz 10%.

2.1.2.5. Konkrētās preces tirgus Uzraudzības ietvaros

- (82) Ņemot vērā klientu grupu iedalījumu – Bankas un Bankas Klienti (skatīt (34) līdz (37) rindkopu) - KP savā praksē²⁵ (līdzīgi kā, piemēram, Lietuvas konkurences iestāde²⁶) definējusi divus konkrētās preces tirgus, proti, Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgu un Bankas Klientu skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgu. Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus un Bankas Klientu skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus ir savstarpēji saistīti.²⁷
- (83) Līdz ar to Uzraudzības ietvaros iespējams izdalīt divus konkrētās preces tirgus:
- 1) Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus;
 - 2) Bankas Klientu skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus.

²⁵ KP 22.04.2005. lēmums Nr.11 'Par lietas izpētes izbeigšanu. Lieta Nr.p/04/05/4. Par Konkurences likuma 11.panta iespējamo pārkāpumu a/s „Latvijas Unibanka” un a/s/ „Group 4 Falck Latvija” darbībās’.

Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/yzWjIOvEO6.pdf>

²⁶ Informācija par lietu pieejama:

http://kt.gov.lt/en/index.php?show=news_view&pr_id=1080

²⁷ Turpat (2.4. rindkopa)

2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

- (84) Par konkrēto ģeogrāfisko tirgu KL 1.panta 3.punkta izpratnē uzskatāma ģeogrāfiskā teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās precēs tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šā tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.

2.2.1. Inkasācijas pakalpojuma pieprasījuma aizstājāmība

2.2.1.1. Inkasējamo objektu atrašanās vieta

- (85) Bankas un Bankas Klientu pieprasījums pēc inkasācijas pakalpojumiem ir atkarīgs no tā, kur atrodas tā inkasējamie objekti. Daļa klientu savu komercdarbību ir koncentrējušas Rīgā un tās tuvākajā apkārtnē, līdz ar to inkasācijas pakalpojums Latvijas reģionos tām nav aktuāls un tās izvēlas inkasācijas pakalpojumu sniedzējus, kas nodrošina inkasācijas pakalpojumus Rīgā un tās tuvākajā apkārtnē. Citām Bankām un Bankas Klientiem inkasācijas pakalpojuma saņemšana ir būtiska arī Latvijas reģionos.
- (86) Cena par inkasācijas pakalpojumu lielā mērā ir atkarīga no inkasējamā objekta atrašanās vietas un attāluma no inkasācijas pakalpojumu sniedzēja izstrādātā objektu inkasācijas maršruta, kā arī skaidras naudas apstrādes centra atrašanās vietas. Latvijā joprojām ir teritorijas, kas atrodas vairāk nekā 100 km attālumā no tuvākā skaidras naudas apstrādes centra, līdz ar to reakcijas laiks minētajās teritorijās izvietoto objektu apkalpošanai ir ilgs (piemēram, piecu līdz sešu stundu laikā pēc pasūtījuma saņemšanas). Ņemot vērā iepriekš minēto, lai samazinātu to objektu skaitu, kas atrodas 100 km attālumā no tuvākā skaidras naudas apstrādes centra, daļa klientu ir mainījusi inkasācijas pakalpojumu sniedzēju konkrētos reģionos.

2.2.1.2. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēja izvēle ārpus Latvijas

- (87) Daļa klientu, kas saņem inkasācijas pakalpojumus, norāda, ka ir apmierināti gan ar pašreizējo inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, gan ar inkasācijas pakalpojumu sniedzēju klāstu, kas pieejams Latvijā, līdz ar to inkasācijas pakalpojumu sniedzējus ārpus Latvijas nav meklējuši. Kā argumenti inkasācijas pakalpojuma iepirkšanai Latvijā tiek minēti inkasācijas pakalpojuma sniedzēja spēja operatīvi reaģēt uz izsaukumiem un pakalpojuma cena. Inkasācijas pakalpojumu sniedzējs, kuram Latvijas teritorijā nav reģionālo naudas apstrādes centru, visticamāk, nespēs nodrošināt prasībām atbilstošu pakalpojumu.
- (88) Papildus klienti norāda, ka daudzi inkasācijas pakalpojumu sniedzēji, kas darbojas Latvijā, ir pārstāvēti arī citās Baltijas valstīs. Pierobežā esošo bankas objektu skaits ir neliels, bez tam šādā gadījumā būtu nepieciešams arī iepriekšējs juridisks novērtējums tam, vai inkasācijas pakalpojumu saņemšana no citā valstī reģistrēta (licencēta) pakalpojumu sniedzēja būtu pieļaujama.
- (89) Daļa klientu KP norādījuši, ka ir apsvēruši iespēju pirkt inkasācijas pakalpojumu no citā valstī reģistrēta inkasācijas pakalpojumu sniedzēja, ja tā piedāvājums ir bijis konkurētspējīgs un spēj nodrošināt konkrētā klienta izvirzītās prasības. Vairākos konkursos (cenu aptaujās) piedalīties ir tikuši uzaicināti Lietuvā, Igaunijā un Zviedrijā reģistrēti uzņēmumi.

2.2.2. Inkasācijas pakalpojuma piedāvājuma aizstājamība

2.2.2.1. Skaidras naudas apstrādes centru atrašanās vietas

- (90) Kā norādīts iepriekš (skatīt (86) rindkopu), cena par inkasācijas pakalpojumu ir atkarīga, tajā skaitā, no skaidras naudas apstrādes centra atrašanās vietas. Lielākie inkasācijas pakalpojumu sniedzēji inkasācijas pakalpojumus piedāvā visā Latvijas teritorijā, jo to skaidras naudas apstrādes centri un naudas glabātuves izvietotas Latvijas lielākajās pilsētās. Tomēr pastāv arī izņēmumi un daži inkasācijas pakalpojumu sniedzēji, kas savus pakalpojumus sniedz tikai atsevišķos Latvijas reģionos.
- (91) Nozares eksperti norāda, ka skaidras naudas apstrādes centru atrašanās vietas izvēlētas, lai nodrošinātu efektīvu Bankas filiāļu un bankomātu tīkla apkalpošanu, kā arī ģeogrāfiski izvērtējot Bankas Klientu skaitu un to atrašanās vietas, lai būtu iespējams pakalpojumu nodrošināt iespējami kvalitatīvi, ekonomiski un operatīvi.
- (92) Skaidras naudas apstrādes centru daudzums, kā arī skaidras naudas pārkraušanas (īstermiņa uzglabāšanas) centru daudzums pamatā ir atkarīgs no inkasācijas pakalpojumu sniedzēja lieluma. Savukārt skaidras naudas apstrādes centru atrašanās vieta saistīta ar to, kur atrodas Latvijas Bankas filiāles, lai atvieglotu skaidras naudas pārvešanu no/uz Latvijas Bankas filiālēm.

2.2.2.2. Iespējas paplašināt esošos un izveidot jaunus skaidras naudas apstrādes centrus

- (93) Nozares eksperti norāda, ka, tā kā lielākā daļa klientu objektu, ko nepieciešams inkasēt, atrodas Rīgā un tās tuvākajā apkārtnē, esošo naudas apstrādes centru paplašināt ir ekonomiskāk, nekā izveidot jaunu. Naudas apstrādes centru paplašināšanas gadījumā ir iespējams daļēji izmantot jau esošo naudas apstrādes centra personālu, tehnisko nodrošinājumu, programmatūru utt.
- (94) Lai izveidotu jaunu skaidras naudas apstrādes centru vai paplašinātu esošo (ja būtu nepieciešams), galvenokārt ir nepieciešams nodrošināt attiecīgās telpas un iekārtas palielinātas skaidras naudas plūsmas apstrādei, kā arī, ja nepieciešams, piesaistīt papildu darbiniekus. Telpām jāatbilst noteiktām prasībām attiecībā uz iespējām piebraukt ar automašīnu slēgtā teritorijā un apsardzi. Darbības paplašināšanas gadījumā, ja iekārtu jaudas nepietiek, nepieciešams iegādāties papildu naudas autentiskuma pārbaudes, skaitīšanas, šķirošanas un iepakošanas tehniku. Darbinieku piesaiste un apmācība darbam ar naudu un naudas apstrādes iekārtām nav sarežģīta.
- (95) Jauna skaidras naudas apstrādes centra izveide atmaksātos, ja būtiski pieaugtu to klientu (šo klientu objekti, ko nepieciešams inkasēt) skaits, kuri atrodas Latvijas reģionos (ārpus Rīgas un tās tuvākās apkārtnes), jo šādā gadījumā ietaupītos transporta un darbinieku laika resursi.

2.2.2.3. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus Uzraudzības ietvaros

- (96) KP savā praksē²⁸ inkasācijas pakalpojumu tirgu definējusi kā nacionālu. Ņemot vērā iepriekšējo praksi un Uzraudzībā veikto pieprasījuma un piedāvājuma

²⁸ KP 22.04.2005. lēmums Nr.11 'Par lietas izpētes izbeigšanu. Lieta Nr.p/04/05/4. Par Konkurences likuma 11.panta iespējamo pārkāpumu a/s „Latvijas Unibanka” un a/s/ „Group 4 Falck Latvija” darbībās’.

vērtējumu, arī Uzraudzības ietvaros gan Bankas, gan Bankas Klientu inkasācijas pakalpojumu tirgi tiks aplūkoti Latvijas Republikas teritorijā.

2.3. Konkrētais tirgus Uzraudzības ietvaros

(97) Ņemot vērā iepriekš minēto, KP secina, ka Uzraudzības ietvaros iespējams definēt sekojošus konkrētos tirgus:

1) Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;

2) Bankas Klientu skaidrās naudas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā.

(98) Vienlaikus Uzraudzības ietvaros tika konstatēts, ka sīkāk iespējams izdalīt gan atsevišķus inkasācijas pakalpojumus dažādos inkasācijas cikla posmos, gan inkasācijas pakalpojumu saņēmēju grupas (piemēram, tirdzniecības uzņēmumi, pakalpojumu sniedzēji, valsts un pašvaldību, iestādes), gan Latvijas Republikas teritoriju (piemēram, dažādu reģionu ietvaros, lielāko pilsētu ietvaros).

3. KONKURENCES STĀVOKĻA NOVĒRTĒJUMS INKASĀCIJAS PAKALPOJUMU TIRGŪ

3.1. Tirgus dalībnieki, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus Latvijā

- (99) Ņemot vērā Banku sniegto informāciju, kopā Latvijā inkasācijas pakalpojumus Bankām 2014.gada sākumā sniedza septiņi inkasācijas pakalpojumu sniedzēji AS „G4S Cash Handling Services”, SIA „Evor Inkasācija”, SIA „Eurocash1 Latvia”, AS „Citadele Banka”, SIA „Drošības Birojs”, SIA „Vital Security”, SIA „Zitars-J”. Inkasācijas pakalpojumus līdz 2012.gadam pārtraukušas sniegt SIA „Staysafe Security Systems” un AS „Expobank”. Lielākā daļa no iepriekš minētajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem savus pakalpojumus sniedz arī Bankas Klientiem.
- (100) Kā tas minēts iepriekš, ņemot vērā Uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, ar inkasācijas pakalpojumu sniegšanu Latvijas Republikas ģeogrāfiskajā teritorijā nodarbojas:
- a) apsardzes dienesti, kas savas darbības ietvaros sniedz arī inkasācijas pakalpojumus;
 - b) Banka, kas paralēli savai pamatdarbībai izveidojusi atsevišķu struktūrvienību inkasācijas pakalpojumu sniegšanai.
- (101) Inkasācijas pakalpojums raksturojams ar augstu risku un nopietniem ieguldījumiem finanšu un tehnoloģiskajos resursos (apdrošināšana, licence, bruņumašīnas, naudas apstrādes iekārtas, attiecīgs IT programmatūras nodrošinājums, attiecīgs pilnvarojums skaidras naudas līdzekļu iesniegšanai/ saņemšanai Latvijas Bankā, tehnoloģiju uzturēšana, apkope, speciāli aprīkotas telpas ar atbilstošu drošības un aizsardzības sistēmu, videonovērošanu, attiecīgs darbinieku ekipējums – bruņu vestes, speciālīdzekļi utt.). Turklāt nepārtraukti nepieciešams nodrošināt personāla apmācību (sporta nodarbības, tuvciņa), kā arī jāpiemērojas novitātēm naudas inkasācijas tehnoloģijās, tai skaitā bankomātu inkasēšanā/ uzpildīšanā u.c. procesos.
- (102) Lielākā daļa Banku un Bankas Klientu, apzinoties ar inkasācijas pakalpojumu sniegšanu saistītos tiesiskos, praktiskos un finansiālos aspektus, ir izvēlējušās kādu komersantu, kas nodrošina inkasācijas pakalpojumus, lai maksimāli samazinātu savus darījumus un darbības ar skaidras naudas līdzekļiem.
- (103) Apsardzes dienesti, kas savas darbības ietvaros sniedz inkasācijas pakalpojumus, ir norādījuši uz sekojošiem ieguvumiem, ja Bankas sadarbojas ar ārēju pakalpojumu sniedzēju:
- c) drošība – no brīža, kad naudas krava tiek nodota inkasatoram, tā ir apdrošināta, lai maksimāli samazinātu zaudējumu risku;
 - d) konkurence – klientam ir iespējams izvēlēties pakalpojuma sniedzēju, vadoties pēc pakalpojuma cenas un kvalitātes;
 - e) resursi jeb izdevumi – nav jātērē savi resursi inkasācijas procedūru ieviešanas kontrolei, tehnikas iegādei un apkopei, kā arī papildu personāla algošanai;

f) laiks – klients var nodarboties ar savu tiešo darbību.

(104) AS „Citadele banka” inkasācijas pakalpojumu nodrošināšanai savām vajadzībām ir izveidojusi iekšēju struktūrvienību, kas ar inkasācijas pakalpojumu sniegšanu nodarbojas kopš 1993.gada. AS „Citadele banka” arī ir vienīgā banka Latvijas teritorijā, kas piedāvā inkasācijas pakalpojumus arī citām bankām, tirdzniecības uzņēmumiem un pakalpojumu sniedzējiem.²⁹ AS „Citadele banka” norāda, ka iekšējā inkasācijas struktūrvienība spēj nodrošināt augstas kvalitātes inkasācijas pakalpojumus. Inkasācijas pakalpojumu saņēmējam izšķirošais kritērijs ir augstās drošības prasības un uzticības līmenis, ko prasīt no citām personām ir ievērojami riskantāk, nekā nodrošināt inkasācijas pakalpojumu pašu spēkiem. Papildus iekšējā inkasācijas struktūrvienība ļauj bankai nopietnāk izvērtēt darbiniekus, kas tieši nodrošina inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, kā arī brīvāk plānot inkasācijas pakalpojumu saņemšanas laiku.

3.2. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēju noslēgtie līgumi

(105) Uzsākot inkasācijas pakalpojuma tirgus Uzraudzību, viens no KP mērķiem bija pārbaudīt, vai inkasācijas pakalpojumu sniedzēju un Banku līgumos nav ietverti tādi paši vai līdzīgi konkurenci ierobežojoši noteikumi, kādus Lietuvas konkurences tiesību uzraugošā iestāde konstatēja Lietuvas drošības dienesta G4S, kā arī Lietuvas trīs lielāko banku - Swedbank, SEB banka un DNB banka - darbībās, jo gan Lietuvas konkurences iestādes par aizliegtu vienošanos sodītās bankas, gan G4S darbojas arī Latvijā.

(106) Vienošanās paredzēja, ka Lietuvas Swedbanka, SEB banka un DNB banka iegādāsies inkasācijas pakalpojumus vienīgi no Lietuvas drošības dienesta G4S, tādējādi ievērojami ierobežojot citu komersantu iespēju darboties inkasācijas pakalpojumu tirgū. Lietuvas Swedbanka, SEB banka un DNB banka un Lietuvas apsardzes dienesta G4S noslēgtajos līgumos par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu nebija tiešs noteikums pirkt inkasācijas pakalpojumus ekskluzīvi no G4S, bet, ja tas netiktu darīts, G4S būtu tiesīgs saņemt ievērojamu kompensāciju par šādu banku rīcību un vienpusēji paaugstināt maksu par inkasācijas pakalpojumu.

(107) 2004. un 2005.gadā KP izskatīja trīs lietas saistībā ar iespējamu vienošanos starp A/S „Trasta Komer banka”, A/S „Latvijas Krājbanka” un A/S „Latvijas Unibanka” (pašlaik – AS „SEB banka”) un A/S „Group 4 Falck Latvia” (pašlaik – AS „G4S Cash Handling Services Latvia”). Attiecībā uz A/S „Latvijas Krājbanka” un A/S „Trasta Komer banka” ierosinātās lietas tika izbeigtas bez pārkāpuma konstatēšanas.

(108) Savukārt A/S „Latvijas Unibanka” (pašlaik – AS „SEB banka”) un A/S „Group 4 Falck Latvia” (pašlaik – AS „G4S Cash Handling Services Latvia”) savstarpējos līgumos KP par konkurenci ierobežojošiem atzina punktus, kuros ietverti nosacījumi par nekonkurēšanas pienākumu (neierobežotu, lai gan šāds ierobežojums pieļaujams pie īpašiem apstākļiem ne ilgāk kā uz 5 gadiem), līguma ilgumu (spēkā 7 gadus un automātiski pagarinās uz gadu, ja divus mēnešus iepriekš netiek paziņots par tā pārtraukšanu) un pienākumu maksāt

²⁹ Pieejams: <http://www.la.lv/bankas-aicina-uznemumus-pieteikties-eiro-priekspiegadei-2/>

līgumsodu, ja tiek izmantots cits komersants (LVL 100,000 jeb EUR 194,18).³⁰ Ņemot vērā pušu labprātīgi veiktās izmaiņas konkurenci ierobežojošos līguma punktos, KP iepriekš minēto lietu izbeidza.

- (109) Uzraudzības ietvaros KP pieprasīja no lielākajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem līgumus (pamatā, kas slēgti ar Bankām) par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu ('Līgums'). Līgumos galvenokārt tika pievērsta uzmanība Līguma noslēgšanas termiņam, pušu iespējām Līgumu izbeigt, kā arī līgumsodiem par citu inkasācijas pakalpojumu sniedzēju izmantošanu, ja tādi Līgumos ietverti.
- (110) KP secinājusi, ka inkasācijas pakalpojumu sniedzēju noslēgtie Līgumi nav standartizēti, līdz ar to šo Līgumu nosacījumi ir atkarīgi no katras konkrētās vienošanās starp inkasācijas pakalpojumu sniedzēju un konkrēto klientu (Banku vai Bankas Klientu). Bankas pārsvarā noslēgušas Līgumus ar vairākiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem. Tomēr, kā konstatēts iepriekš (skatīt (61) rindkopu), Līguma noslēgšana nenozīmē, ka Banka izmantos konkrētā inkasācijas pakalpojumu sniedzēja pakalpojumus. Līguma noslēgšana dod tiesības Bankai izmantot konkrētā inkasācijas pakalpojumu sniedzēja pakalpojumus, izdarot atsevišķu pasūtījumu vai nosūtot rīkojumu.
- (111) Termiņš, uz kuru noslēgts Līgums, var būt gan uz nenoteiktu laiku, gan uz konkrētu laika periodu (piemēram, no viena līdz pieciem gadiem) ar iespējām pagarināt Līguma termiņu, par to informējot otru pusi (vienu līdz divus mēnešus iepriekš). Tajā pašā laikā pusēm ir iespēja Līgumu vienpusēji izbeigt, iepriekš par to informējot otru pusi (mēnesi līdz trīs mēnešus iepriekš). Uzraudzības ietvaros aplūkoti Līgumi par pienākumu neuzliet klientam (Bankai vai Bankas Klientam) obligāti sadarboties tikai ar kādu vienu konkrētu inkasācijas pakalpojumu sniedzēju vai maksāt līgumsodu gadījumā, ja klients izmantojis citu inkasācijas pakalpojumu sniedzēju, nevis to, ar ko Bankai noslēgts Līgums par inkasācijas pakalpojumu sniegšanu.
- (112) Izvērtējot iepriekš minēto, KP secināja, ka Līgumos, kas pārbaudīti Uzraudzības ietvaros, nav ietverti līdzīgi konkurenci ierobežojoši noteikumi, kādus Lietuvas konkurences tiesību uzraugošā iestāde konstatēja Lietuvas drošības dienesta G4S, kā arī Lietuvas trīs lielāko banku - Swedbank, SEB banka un DNB banka - darbībās (skatīt (105) rindkopu).

3.3. Apjoms un tirgus sadalījums

- (113) Uzraudzības ietvaros KP pieprasīja informāciju gan no lielākajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem (par to ienākumiem 2011., 2012. un 2013.gada deviņos mēnešos), gan no Bankām par to izdevumiem saistībā ar inkasācijas pakalpojumiem 2011., 2012., 2013., 2014.gada četros mēnešos.
- (114) Pamatojoties uz lielāko inkasācijas pakalpojumu sniedzēju sniegto informāciju, iespējams salīdzināt ienākumus, kurus tie saņēmuši no Bankām un Bankas Klientiem. Vidēji izpētes periodā inkasācijas pakalpojumu sniedzēju ieņēmumi no Bankām ir bijuši 53,31% un Banku Klientiem - 46,69%.

³⁰ KP 22.04.2005. lēmums Nr.11 'Par lietas izpētes izbeigšanu. Lieta Nr.p/04/05/4. Par Konkurences likuma 11.panta iespējamo pārkāpumu a/s „Latvijas Unibanka” un a/s/ „Group 4 Falck Latvija” darbībās’.

Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/yzWjIOvEO6.pdf>

- (115) Ņemot vērā ievērojamo Bankas Klientu skaitu, KP pieejamo resursu ietvaros nebija iespējams apzināt un iegūt informāciju no visiem Banku Klientiem, bet tikai izvēlēti atsevišķi lielākie Banku Klienti un izvērtēti to līgumu nosacījumi, kas noslēgti ar inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem.
- (116) KP Uzraudzības ietvaros galvenokārt pievērsa uzmanību Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgum Latvijas Republikas teritorijā un pieprasīja datus 24 (divdesmit četrām) Bankām³¹, no kurām 6 (sešas) norādīja, ka savas komercdarbības ietvaros tās inkasācijas pakalpojumus nesniedz, kā arī neiepērk tos ne no viena pakalpojumu sniedzēja. No pārējām 18 (astoņpadsmit) Bankām tika iegūta informācija par to izdevumiem, kas radušies, iepērkot inkasācijas pakalpojumu sniedzēju piedāvātos pakalpojumus, tajā skaitā AS „Citadele Banka” izmaksas sev nodrošinot inkasācijas pakalpojumu.
- (117) No apkopotās informācijas par komersantu tirgus daļām, kas aprēķinātas no Banku sniegtajiem datiem par to izdevumiem inkasācijas pakalpojumiem, iespējams secināt, ka ir divi izteikti tirgus līderi, kam ir vislielākā tirgus daļa. Pārējo piecu komersantu tirgus daļas salīdzinoši ir ievērojami mazākas.
- (118) Lai izvērtētu tirgus koncentrāciju Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas teritorijā, KP aprēķināja tirgus koncentrācijas indeksu un Herfindāla – Hiršmana indeksu.
- (119) *Koncentrācijas indekss* ('CR') raksturo vairāku lielāko komersantu daļu kopējā tirgus apjomā procentos. Teorijā tiek uzskatīts, ja indekss tuvojas 100, tad tirgus raksturojams ar augstu monopolizācijas pakāpi. Savukārt, ja indekss ir nedaudz augstāks par nulli, tad to var aplūkot kā tirgu ar pietiekamu konkurenci.
- (120) *Herfindāla – Hiršmana indeksu* ('HHI') tāpat var aplūkot kā koncentrācijas rādītāju, taču tas raksturo nevis tirgus daļu, kuru kontrolē vairākas lielākās kompānijas, bet gan 'tirgus varas' sadalījumu starp visiem konkrētā tirgus subjektiem.
- (121) HHI teorijā tiek klasificēts trīs lielās grupās:
- 1) ja HHI ir mazāks par 1000, tirgus tiek vērtēts kā nekoncentrēts;
 - 2) ja HHI ir lielāks par 1000, taču mazāks par 1800, tirgus tiek aplūkots kā mēreni koncentrēts;
 - 3) ja HHI pārsniedz 1800, tad tirgus tiek uzskatīts par augsti koncentrētu.

³¹ Ar to saprotama Kredītiestāžu likuma 1.panta pirmās daļas 4.punktā un 3.pantā atrodamā banku definīcija (Eiropas Savienībā vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī reģistrētās kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles, kam Latvijas Republikā ir tiesības veikt kredītiestādes darbību).

**Koncentrācijas indekss un Herfindāla-Hiršmana indekss
2011.-2014.gada četros mēnešos**

	2011.g.	2012.g.	2013.g.	2014.g. 4 mēneši
CR, %				
4 lielākie tirgus dalībnieki	96,66	97,77	97,62	98,22
HHI				
HHI (tirgum kopumā)	5080	4150	4186	3984

- (122) CR un HHI aprēķinā izmantoti Banku sniegtie dati par to izdevumiem inkasācijas pakalpojumiem konkrētajiem pakalpojumu sniedzējiem.
- (123) Salīdzinot CR rādītājus, var secināt, ka četru lielāko tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa Uzraudzības ietvaros aplūkotajā periodā ir bijusi virs 95% un pieaugusi par aptuveni 1% izpētes periodā. Savukārt HHI indekss Uzraudzības ietvaros aplūkotajā periodā ir samazinājies, kas nozīmē, ka lielāko tirgus dalībnieku īpatsvars tirgū kopumā ir samazinājies, ko apliecina arī CR indekss.
- (124) Gan aprēķinātais HHI indekss (virs 2800 visā periodā), gan CR rādītāji (4 lielāko tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa pārsniedz 95% robežu) ļauj secināt, ka tirgus ir augsti koncentrēts visa aplūkotā perioda ietvaros.
- (125) Ņemot vērā lielāko inkasācijas pakalpojumu sniedzēju sniegto informāciju par ieņēmumiem no inkasācijas pakalpojumu sniegšanas, inkasācijas pakalpojumu tirgū ir divi izteikti līderi un pārējiem tirgus dalībniekiem ir ievērojami mazāka tirgus daļa. Tajā pat laikā tirgus līderiem nav konstatēts tāds ekonomiskais (saimnieciskais) stāvoklis, kas tiem ļautu ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem vai klientiem.

SECINĀJUMI

- (126) Lai sniegtu inkasācijas pakalpojumus Latvijas Republikā nav nepieciešama licence, tomēr vērā ņemamas atsevišķas Apsardzes darbības likuma normas, kurās izvirzīti nosacījumi inkasācijas apsardzes darbības veikšanai kā vienam no apsardzes pakalpojumu veidiem, tai skaitā prasība saņemt speciālo atļauju (licenci) inkasācijas apsardzes veikšanai.
- (127) Klientus, kam nepieciešami inkasācijas pakalpojumi, iespējams iedalīt divās galvenajās grupās - Bankas (kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles) un pārējie klienti (mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības uzņēmumi, valsts iestādes u.c.), kam kādā Bankā ir atvērts konts, jeb Bankas Klienti. Ņemot vērā ievērojamo Bankas Klientu skaitu, KP pieejamo resursu ietvaros nebija iespējams apzināt un iegūt informāciju no visiem Banku Klientiem, bet tikai izvēlēti vairāki lielākie Banku Klienti un izvērtēti to līgumu nosacījumi, kas noslēgti ar inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem.
- (128) Uzraudzības ietvaros tika apzinātas un iegūta informācija no 18 Bankām, kas iepērk inkasācijas pakalpojumu, kā arī septiņiem lielākajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem Latvijā (AS „G4S Cash Handling Services”, SIA „Evor Inkasācija”, SIA „Eurocash1 Latvia”, AS „Citadele Banka”, SIA „Drošības Birojs”, SIA „Vital Security”, SIA „Zitars-J”), kas Bankām nodrošina inkasācijas pakalpojumus.
- (129) No pieprasījuma un piedāvājuma puses, izvērtējot konkrēto preces un ģeogrāfisko tirgu secināms, ka, lai darbotos inkasācijas pakalpojumu tirgū, pastāv dažādas ekonomiska un administratīva rakstura barjeras, piemēram, licences iegūšana inkasācijas apsardzes veikšanai, finansiālie ieguldījumi materiāltehniskajā bāzē, īpaši apmācītu darbinieku algošana, apdrošināšana, kas sedz ar inkasācijas pakalpojumu saistītus riskus. Tomēr iepriekš minētās barjeras ir attaisnojamas, ņemot vērā drošības apsvērumus saistībā ar risku, kas rodas, darbojoties ar lielu apjomu skaidras naudas līdzekļiem, sniedzot inkasācijas pakalpojumu. Arī jauna tirgus dalībnieka SIA „EUROCASH1 Latvia” uzsākšana sniegt inkasācijas pakalpojumus Latvijā 2012.gadā liecina, ka barjeras ienākšanai inkasācijas pakalpojumu tirgū ir samērīgas un tirgus dalībnieki ir ieinteresēti uzsākt inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, ja tie saredz peļņas gūšanas iespējas.
- (130) Uzraudzības ietvaros definēti sekojoši konkrētie tirgi – Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā un Bankas Klientu skaidrās naudas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā. Konkrētās preces tirgu iespējams iedalīt arī sīkāk, aplūkojot atsevišķi gan dažādus inkasācijas pakalpojuma posmus, gan inkasācijas pakalpojumu saņēmēju grupas (piemēram, tirdzniecības uzņēmumi, pakalpojumu sniedzēji, valsts un pašvaldību iestādes), gan Latvijas Republikas teritoriju (piemēram, dažādu reģionu ietvaros, lielāko pilsētu ietvaros).
- (131) KP konstatējusi, ka līgumos, kas pārbaudīti Uzraudzības ietvaros, nav ietverti līdzīgi konkurenci ierobežojoši noteikumi, kādus Lietuvas konkurences tiesību uzraugošā iestāde konstatēja Lietuvas drošības dienesta G4S, kā arī Lietuvas trīs lielāko banku - Swedbank, SEB banka un DNB banka – darbībās. Uzraudzības ietvaros tika noskaidrots arī, ka klientiem nepastāv barjeras uzsākt vai izbeigt sadarbību ar kādu no inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem. Turklāt klients var vienlaicīgi noslēgt līgumus ar vairākiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem un

izvēlēties, no kura faktiski iepirkt inkasācijas pakalpojumus. Bankas norādījušas, ka Bankas Klientam ir iespēja izvēlēties jebkuru inkasācijas pakalpojumu sniedzēju.

- (132) Uzraudzības ietvaros tika pieprasīta informācija gan no lielākajiem inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem par to ienākumiem 2011., 2012. un 2013.gada deviņos mēnešos, gan no Bankām par to izdevumiem saistībā ar inkasācijas pakalpojumiem 2011., 2012., 2013., 2014.gada četros mēnešos. Pamatojoties uz lielāko inkasācijas pakalpojumu sniedzēju sniegto informāciju, iespējams salīdzināt ienākumus, kurus tie saņēmuši no Bankām un Bankas Klientiem. Vidēji izpētes periodā inkasācijas pakalpojumu sniedzēju ieņēmumi no Bankām ir bijuši 53,31% un Banku Klientiem - 46,69%.
- (133) Savukārt no 18 Bankām tika iegūta informācija par to izdevumiem, kas radušies, iepērkot inkasācijas pakalpojumu, tajā skaitā AS „Citadele Banka” izmaksas sev nodrošinot inkasācijas pakalpojumu, un secināts, ka Banku skaidrās naudas inkasācijas pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas teritorijā ir divi izteikti tirgus līderi, kam ir vislielākā tirgus daļa. Pārējo piecu komersantu tirgus daļas salīdzinoši ir ievērojami mazākas. Tajā pat laikā tirgus līderiem nav konstatēts tāds ekonomiskais (saimnieciskais) stāvoklis, kas tiem ļautu ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem vai klientiem.
- (134) Tirgus koncentrācijas indeksi liecina, ka tirgus ir augsti koncentrēts visa Uzraudzības laikā aplūkotā perioda ietvaros (HHI indekss - virs 2800 visā periodā un CR rādītāji - četrus lielāko tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa pārsniedz 95% robežu). CR rādītāji liecina, ka četrus lielāko tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa Uzraudzības ietvaros aplūkotajā periodā ir bijusi virs 95% un pieaugusi par aptuveni 1% izpētes periodā. Savukārt HHI indekss Uzraudzības ietvaros aplūkotajā periodā ir samazinājies, kas nozīmē, ka lielāko tirgus dalībnieku īpatsvars tirgū Uzraudzības ietvaros aplūkotajā periodā kopumā ir samazinājies.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, asociācijām un valsts pārvaldes iestādēm, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

 [@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)